

Hogyan beszél a magyar színész?

A magyar színész akár jó, akár rosszul, de *sminköli* magát. Ha szorgalmas ember, *belejátszsa* magát szerepébe, mert különben vagy *kiesik szerepéből* vagy *úszik szerepében*, a mi mindenképen nagy baj *partnerei* meg a *sugóra* nézve.

Ha ügyes, törekvő ember, nem egyszer *beugrik* s megkíméli a direktort az ezernyi kellemetlenségek egyikétől. A magyar színész is a *binén* van igazán elemében, különösen a mikor *bravur-* vagy *parádésszerep* jut neki osztályrészül, mert ezekben — a mint mondani szokás — *brillírozhat*.

A mi színésznők is, ha tehetséges, azt *csinálja* szerepéből, a mit meg lehet *csinálni*, *nem markíroz*, *nem ejti el az egyes jelenéseket* vagy *pláné* az *egész szerepet*. Neki a *festett világ*, *forró deszka*, a *világot jelentő deszkák mindent jelentenek*, pedig tudni való, hogy ez Schillertől eredő szállóige.

A színész-nép nagyon is a hangulat emberei, olykor *elementáris erővel* játszanak, majd pedig szürkén.

A *mimus* (vagy rossz magyarsággal *mímelő*) olykor tehetetlenségből, olykor meg gonosz akarattal *elrontja a jelenést s kiénekelte hangjával* idegessé teszi még a süket *páholy-nyitogatót* is.

Epizódista nem akar senki sem lenni, ellenben *hős-szerelmes* szíves örömet, még akkor is, ha ötödrangú tehetséggel áldotta meg őt a múzsa. S öreg hiba, ha a *komikus* csak *fakszikkal* kelthet hatást, ha hangja *fátyolozott*, ha nem *melhangon*, hanem *torok- és fejhangon* énekel s remegve a *felvonás végét* lesi, mert érzi: *fiaszkót vallott* s hogy *flaszter-komikus fintorai*, erőszakolt *mimikája* nem ütöttek be. Nagyon szeretne *furorét csinálni*, de hiába — művészet dolgában a tudás minden, az akarat semmi.

A *gázsit* lesve-lesi s eped a nagy *fixszumért*. *Gikszereket* csak másoknál kedvel s jól esik *hiuságának*, ha a *gukkereket* feléje irányozzák. Különösen a vénülő primadonnák élnek-halnak a *gyermek-szerepekért*, meg a *trikós* (nadrág) *szerepekért*, mert ezek igen *hálásak*. A komoly *heróinák* gúnyos mosolygással kísérik ezt a *komédiát* s inkább a *hős-apák* méltó fiaira pazarolják *figyelmüknek javát*, mert igen illik ez jól nevelt *tragikai* s *szentimentális hőskökhöz*. Az *intendánstól*, az államilag segített színházak kormányzójától, félve-félnek a *stréber-színészek*, hátha olyasmit tesznek, a mi eltereli tőlük a nagy úr *kegyelmét*. Különösen az *intrikusok* azok, a kik legkevésbé *intrikálnak* ellene, jól tudván, hogy nem mindig a *talentumnak*, a *játék kitünő voltának* jut döntő szerepe a *szereződéseknél* s a *játék-díjak* megállapításánál.

Azt is tudhatod, jó magyarom, mily nevezetes dolog a színháznál a *játékrend* meghatározása, a mikor mindenki elégedetlen s minden *jellem-ábrázoló* keservesen panaszkodik, mint hanyagolják el az ő színarany tehetségét. A *jellem-komikus* ilyenkor dühösködik és sopánkodik, hogy a nagy közönség nem élvezheti az ő *zsánerszerepét*, valóságos *kabინet-alakításait*. Ráfogásnak bélyegzi azt a balvéleményt, mintha a *karzatnak játszanék* s világgá kiáltó, hogy bármikor lépjen fel, mindenha *kasszadarab*, *sláger van műsoron*. Nem kedveli a *kiállításos, látványos darabokat*, mert azokban a *dekorációknak* jut a *főszerep* s a színész csak *stafázsi* s hülye szöveget *kiszínezni* meddő törekvés, otromba *szamárság* és csak *kóklerhez* méltó. A társulat *komikája*, *vígjátéki naivája* s *komoly szendéje* ugyanezt vallják a *kóristák* és *kóristanók* zajos megalégedésére.

Szerepeket kreálni szép s dicső dolog, noha az első előadás mindig *trémával, lámpalázzal jár*. Az ember ilyenkor segít magán s a *kulisszák* mögé kerülve nagyokat önt a garatra, a mi sohasem marad *kulisszatitok*, mert ez a fogalom a legmerőbb paradoxon.

Valamely *nézőjátéknak néma-szerepében statisztálni* csak *normanapokon* kedves a színészeknek, mert akkor csukva kell tartani a színházat. Máskor rosszabb a kubikos-munkánál. Egészen más azonban, a mikor *parádés-szerepben nyílt színen zúgó tapsot* kapunk, ha vetélkedő társunk *pacczol* s kinjában elveszti a *praktikábel-díszletnél parókáját* s ha bosszúsággal elegy jókedvvel nevetik ki *pojácza-pózeit*. S homéri kaczagássá fajul e nevetés, ha nagy zavarában neki megy a *prospektusnak* (a *fenékszín díszletének*, s *feldönt* egynehány *rekvizitumot* és *sprájczt*). *Rutinos* színésznél is megesis néha, sőt még *szerepfalóknál* is (a kiknek semmiféle szerepkör sem elég tág). Bámulatos *otthonossággal* s szinte vad elszántsággal *szaggatják, hasogatják* a színfalakat még *szolga-szerepekben* is. A *szuffiták* ilyenkor megmegrémeznek s a műértő *törzsközönség* dühösen kaczag.

A mikor a színész játszik, azt mondják róla, *ábrázol, alakít* avagy *dombortít*. Ha nem gazdag egyéniség csakhamar egyenhangúvá lesz, maga-magát ismétli s *alanyias subjectiv színésznek* nevezik. Ellentéte a *tárgyias színész*, a ki sokfélét nyújt s minden egyes szerepében önállóságra, sajátzerúségre, változatosságra, a jellemzés kifejező voltára törekszik.

A már említett szerep-szakokon kívül van még *anya-színésznő* (*hősanya, vígjátéki anya*), *apa-színész* (*drámai apa, kedélyes apa*) *csélcsap* (*bonvivant*), *cselszövő* (*intrikus*), *drámista* (tehát nem énekes), *hős szerelmes* (s *másod-szerelmes*), *szalon-hős*, *szeles* vagy *vígkamasz* (*naturburs*).

Ha a színész akár kényszerűségből, akár hajlandóságból egyik szerepkörből fokozatosan a másik felé igyekszik, azt mondják róla, *hogy átvádol*, ha pedig elszerződik, N. N. igazgató *társulatához áll*.

Ha a *színész-társaság* az évad végével megszünteti játékeit, a magyar színész az *apostolok oszlásáról beszél*, ha pedig a *játék-társaság* egyik helyről a másik felé törekszik — *régi állomásából kimozdul*.

A színdarabot *előrántják*, ha a játék meghatározott rendjét valami zavarta s olyan előadás kell, a mely hirtelen *próba nélkül is mehet*, mert a szereplők már jól *bejátszották magukat* s teljesen *otthonosak* benne. *Le van játszva* oly darab, a mely egykor sikert ért, de már nem vonz közönséget. A darabot *kefélük*, ha rajta egyet-mást változtatnak a nagyobb színszerűség biztosítására s *meghúzzák*,

ha bőbeszédűségén szakszerű elhagyások, rövidítések, törlések útján akarnak segíteni.

Darabos játék olyan, a melynél a színész egyes jelenéseket tudatosan elejt, másokat pedig zajos hatásra számítva, *túlságosan kiszíneez*.

Van *gatyás darab* (népszínmű), *kaczagányos d.* (magyar történeti hazafiás darab), *limonádés darab* (érzékeny játék), *görogtüzes darab* (alkalmi férczmunka színes világítással), *jambusos darab* (akármilyen verses darab), *rudas darab* (a melyikben a társulat a leg-erősebb), *sárgacsizmás darab* (német lovagdráma), *vasárnapi darab* (a mely a *játékrendnek* állandó része), *társalgási darab* (társadalmi, szalon-színmű).

A szerep *hálás*, ha könnyű szerrel nagy hatást érhetünk el vele; *lehetetlen* szerep, ha el nem játszható, ha mit sem lehet vele *csinálni*: *műszerep*, ha a színészi tehetség egyes kiváló vonásainak ragyogtatására alkalmas; *üves szerep*, hosszú szerep, ha az több írott ivre terjed.

A színész *hősködik*, ha a hatást mintegy kierőszakolja lármás *hangcsörítéssel* s ha egyszerűség helyett nagyszerűsége törekszik *játékával*.

Kántorhang a borizú, recsegő hang. Van aztán *érczes hang*, a mely fiatal, üde, csengő s átható; ellentéte a *fahang*, a mely kopott, rekedten érezetlen. *Csizmadia busszus* az öblös, mély hang, a mely azonban kevésbé hajlékony. *Czérna* (vagy *szabó*) *tenor* a vékonyka, magas férfihang.

Egymásnak kezére adni színésznyelven annyit tesz, mint egymást támogatni, hogy a siker fokozódjék; ellentéte, a mikor az egyik játész *elrontja* a másiknak a *jelenést*.

Köztársaságban élnék azok a színészek, a kik *proporczióra*, a jövedelem meghatározott hányadára játszanak, vagyis *osztályos kérésen vannak*. *Májdlingerre* pedig azok játszanak, a kik napi díjat kapnak közreműködésükért. Ez régente a vidéki *gyalogtruppoknál*, *vándor-társulatoknál* széltiben járta, mert a *fikszum* csakis a javultabb anyagi viszonyoknak eredménye.

Valamely színművész *legyűrja* vagy *leveri* versengő-társát, ha ugyanabban az egy szerepben felülmulja siker dolgában.

A darab *leszorul a játékrendről*, ha nem adják többé, vagyis ha *nem megy többé*, mert *nem csinál házakat*.

A színészek gúnynevei: *Csepürágó*, *Dicseőffy Lóránt*, *Komédiás*, *Ripacs*. *Nappali színész*, a ki az életben, a társaságban ügyesen forgolódik, *színészkedik*, a színpadon azonban nem sokat ér.

A *nézőközönség*, ha szorgalmasan eljárogat színházba s megtölti a *boltot* (pénztárt) t. cz. *nagyérdemű közönség*, ha tartózkodó, hideg s kritikus hangulata: *ezerfejű szörnyeteg*, ha pedig nincsen színházba járó kedve, *filiszter-népség*.

Próba van sokféle: *olvasó-próba*, *emlék-próba*, *rendelkező-próba*, *díszlet-próba*, *jelmezes-próba*, *házi-főpróba*, s végül *nyilvános főpróba* a *potyázó befentesek* s a *műbírálok* számára. Következik azután a *premiére*, a *bemutató előadás*, a melyen mindennek *össze kell vágnia akár a karikacsupás*.

(Színházi Ujság.)

HARMAT GÉZA.